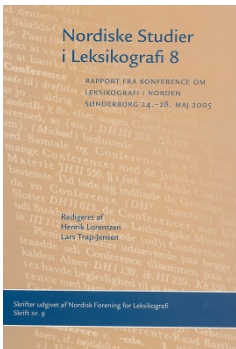

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Genveje i den elektroniske bilingvale ordbog illustreret ved hjælp af man ÷ you, one, we, they og syntaktiske løsninger	
Forfatter:	Rita Lenstrup	
Kilde:	Nordiska Studier i Leksikografi 8, 2006, s. 223-239 Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Göteborg 27.-29. maj 1999	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Genveje i den elektroniske bilingvale ordbog illustreret ved hjælp af *man* → *you, one, we, they* og syntaktiske løsninger

Short cuts in an electronic bilingual dictionary illustrated by *man* → *you, one, we, they* and syntactic solutions. Generally speaking, advanced language students in Denmark fail to tackle the non-existence of a full equivalent of the Danish indefinite pronoun *man* competently when expressing themselves in English – they heavily overuse the partial equivalent *you*. German and French have similar pronouns: *man* and *on*, but their dictionaries, just like Danish-produced English grammars, make a better point of warning and of offering solutions than do most Danish-English active dictionaries. On the basis of the combined material from dictionaries and grammars, this paper provides a suggestion for a flow chart for the Danish lemma *man*, intended for an electronic, dynamic, active Danish-English dictionary with links to external sources such as corpora and word lists.

1. Baggrund

Når et lemma i en bilingval aktiv ordbog har mange gengivelsesmuligheder i målsproget, kan artiklen blive omfattende, og selv for den rutinerede bruger kan det være trælsomt at træffe det rette valg, især hvis der er mange dimensioner at tage hensyn til.

Det danske indefinitte pronomen *man* er i relation til engelsk et eksempel på et sådant lemma. Dets eneste syntaktiske rolle er som subjekt, det anvendes på alle sprogniveauer og rangerer som nr. 29 i frekvens for det danske sprog ifølge 'Sproglige hitlister' i Korpus 2000 (tallet er dog ifølge Korpus 2000-siden indtil videre kun hentet fra Korpus 90). *Man* modsvares af et leksikalsk hul i engelsk ('lucka', Svensén 2004:332), men er et hyperonym med ikke alene en række delvise, (hyponyme) ækvivalenter i engelsk, idet der foreligger divergens fra kilde- til målsprog (op.cit.:317), men også en række oversættelsesmuligheder, hvor lemmaet ikke gengives som egentlig ækvivalent, men kommer til udtryk gennem syntaksen. Problemet diskuteres som et eksempel på 'impersonal constructions in translation' ud fra den professionelle oversætters synsvinkel af Smith (1998). Et samlet billede af mulighederne ses i figur 5. Summen af udtryksmuligheder på målsproget overstiger således summen af 'betydelser' på målsproget i den forstand, hvori det diskuteres af Svensén (2004:317). Valget af oversættelse kan derfor bero i mange hensyn, og ofte kan brugeren således ikke være sikker på at have truffet det mest hensigtsmæssige valg, før stort set hele artiklen er set igennem, en problematik der har ført til omarbejdelse af præpositionsartiklerne i Blinkenberg & Høybye: *Fransk-dansk ordbog*, 3. udg., 1997 (Rasmussen 1998:134).

Det spørgsmål, der stilles her, lidt provokeret af Bergenholtz & Tarp, der efterlyser mere orientering om løsninger i elektroniske ordbøger (2005), er derfor, om ikke den elektroniske ordbog i et sådant kompliceret tilfælde kan give brugeren bedre service end den traditionelle papirordbog, dels i kraft af dynamisk indretning og dels i kraft af links til tekstkorpora (ibid.), men også til mange andre typer af interne og eksterne links (Svensén 2004:523-526). Det skal der her gives et bud på i form af et rutediagram. Men forinden ses der på behandlingen af *man* i en række traditionelle ordbøger og grammatikker, for det er der, inspirationen til indhold og struktur af diagrammet er hentet, i lighed med traditionelle ordbøger (Rasmussen 1998).

1.1. *Problemets dobbelte karakter*

Leksemet *man*'s rige oversættelsesmuligheder fremgår af figur 1, hvor den største dansk-engelske ordbog, Vinterberg & Bodelsen (V&B98), der figurerer som ordbogskolonne nr. 6, har 18 muligheder. Tilføjelse af bilingvale ordbøger med andre kildesprog end dansk giver yderligere to muligheder (se figur 1). Endnu to muligheder kommer til, hvis man går til grammatikkerne, som det fremgår af figur 2. Og på det spekulative plan kan man forestille sig, at mulighederne ikke er udtømt med disse registreringer.

Den ene side af *man*-problemet er således ækvivalentmulighedernes mangfoldighed, men den anden og lige så vigtige side er, at mange danskere overforbruger ækvivalenten *you*, når de formulerer sig på engelsk. Dette overforbrug synes der at være en god forklaring på, hvis man ser på figur 1's ti dansk-engelske ordbøger, udgivet i perioden fra 1975 til i dag, hvor *you* har højeste prioritet i langt de fleste, markeret med '1'. Ser man derimod på fremstillingen i engelsk-grammatikker skrevet for danskere, er der al mulig grund til at forvente andre gengivelser end *you* prioriteret, som det fremgår af figur 2, og som det vil blive diskuteret nærmere i afsnit 3.2. Overforbruget af *you* har muligvis også en anden forklaring, nemlig at der i de senere år er sket en stigende anvendelse i dansk af pronomenet *du* på bekostning af *man* (Allan et al. 1998, Buhl 1998:254 & Sørensen 1995:165), hvilket her illustreres med et enkelt eksempel udtalt af læge Anette Storr-Paulsen i Danmarks Radio i et interview om det problem, at teenagere ofte får utilstrækkelig søvn:

Og er *man* træt i hverdagen, kan *du* ikke fungere (8-radioavisen, 25.04.2005)

Vore dages danskere har måske således den fejlopfattelse, at pronomenet *you* altid generelt har samme elastiske mulighed for referentielt indholdspotentiale (Pedersen 2005:307), nemlig til både 1., 2. og 3. person, som pronomenet *man* har. Hvor tvivlsomt det kan være altid at forlade sig på oversættelse til *you*, illustrerer nedenstående eksempel, som er anvendt i undervisningen i økonomisk sprog på Handelshøjskolen

i København, og som er hentet fra et interview med den tidligere formand for bestyrelsen i Tele Danmark Communications, Knud Heinesen, om 'privatisering' af statsmonopoler i Danmark. Knud Heinesen siger:

Jeg mener, at det [privatisering] har været et gode, og det har samtidig været nødvendigt. Hvis [1] *man* ser på, hvad der har drevet den udviklingså må [2] *man* sige at det er inspireret af EU, hvor [3] *man* skal have fri konkurrence på et fælles marked. (Berlingske Tidende, 22. september 2002)

hvor det første *man* uden problemer kan gengives med *you*, men hvor en gengivelse af det andet *man* næsten uundgåeligt ville virke docerende. Intervieweren, og læseren, kunne føle sig talt ned til, måske endda manipuleret med – altså næppe nogen loyal oversættelse. Men Heinesen vil antagelig gerne invitere journalist og læser med i sit synspunkt, altså et solidariseringsiltag fra hans side, og derfor ville han nok godtage ækvivalenten *we*.

Ved det tredje *man* er fokus især på dem, der er aktører på EU's markeder, men først og fremmest på selve konkurrencen. Derfor bør valget nok falde på passiv, altså en gengivelse uden deiktisk udpegning.

2. Gengivelsesmuligheder

2.1. Gengivelsesmuligheder for *man* i ordbøgerne

Et nærmere blik på ti dansk-engelske ordbøger fra de sidste 30 år i figur 1, ordbogskolonnen 1-10, viser, at de gengivelsesforslag i den enkelte ordbog, der rangerer højest, gennemgående er egentlige ækvivalenter, anført i fed skrift. Ordbøgerne er opstillet fra venstre mod højre i udgivelses-kronologisk orden. Derpå følger tre tysk-engelske og endelig otte fransk-engelske ordbøger, ligeledes for hvert sprog i kronologisk orden. For disse ordbøger drejer det sig naturligvis om gengivelsesmuligheder for henholdsvis det tyske indefinitte pronomen *man* og det franske *on*, dog uden at der er set på, hvorvidt disse to pronomener eventuelt ikke ganske svarer til det danske *man*.

Tallene i kolonnerne angiver nummer i rangfølgen i den enkelte ordbog. Således angiver det øverste tal i den første talkolonne, nemlig tallet 2 ud for muligheden 'you', at ordbogen Syn75 (Næsted: *Engelsk-Dansk Synonym-Ordbog*), har ækvivalenten 'you' som nr. 2. Et kig hen gennem de danske kolonner viser, at den placering deler Næsted med kun to andre dansk-engelske ordbøger ud af de ti undersøgte. Næsteds højst prioriterede mulighed fremgår at være ækvivalenten 'one', en placering han deler med de samme to andre ordbøger, og med to tysk-engelske og tre fransk-engelske.

Den rækkefølge af ækvivalenter, altså kolonnen yderst til venstre, som er tertium comparationis for sammenligning af samtlige ordbøger og grammatikker, er den

rækkefølge, der figurerer i den største af de dansk-engelske ordbøger, nemlig V&B98.

Ord- bøger Mulig- heder	Syn75	GR-U90	Rou91	Gj&Ga92	GR95	V&B98	GylMin01	Pol02	Gad stri03	IT	Pen 90	OxDu99	Har 01	HaNe72	Cas80	Web 80	Rob 83	HaOx94	Larous95	HaPe 01	OxUn01
you	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2		4		5	3	4	5	1
one	1	5	1	2	6	2		2	2	1	1	1		1	1	1	6	10	5	4	6
we/I		4			4	3	3	3			5			3	3	4	11	5	11	3	2
they	3	2	3	3	2	4	2	4	4		4			4	2	2	3	12	1	1	3
people/men		3		4	3	5			3	5	3	9	3	2	5	3	10		3	2	4
folkel: body, girl, chap, man, fellow	5				5	6								6					8		
Passiv	4	6	4	5	7	7	4		5	4	6	4	1	7		5	1	1	2		7
it-konstr		7			8	8	5			3	7	8		8	8	6	7	2	6		
Bydemåde		8	5		9	9			6		8	5						9			
udbrud: really!		9			10	10															
verbalsubst						11												7			
Verbalskift= sige→høre						12															
this is+inf						13															
there	2		6			14					3		5			8	8	10			
any-/some- /nobody/-one						15					6		9	6		4	11	9	6	5	
vb→subst						16										2		7			
finit rel → infin						17															
kendt vending			7			18	6	5			10		11	7		9	4	12			
Præcisering													10			12	6				
Tidsangiv.														9							

Figur 1. *Dansk-, tysk- og fransk-engelske ordbøger*

Et blik ned over skemaet som helhed viser, at mulighedernes udfyldning og rækkefølge varierer meget, måske fordi ordbøgerne er meget forskellige i omfang. Dette er ikke undersøgt, og det er heller ikke formålet med denne undersøgelse. Det, der er interessant her, er at få mange dokumenterede muligheder ind i billedet, og det er også grunden til, at andre ordbøger end dansk-engelske er inddraget. Yderligere inddragelse af ordbøger kunne måske have givet et rigere billede, men udvalget af tysk- og fransk-engelske ordbøger fra et dansk udgangspunkt har vist sig at være meget beskedent og er derfor stort set det, der findes på Handelshøjskolen i

København. Som det fremgår af figur 1, har tilføjelsen af de 3+8 tyske og franske ordbøger øget listen på atten muligheder med to, og det antages derfor, at yderligere ordbøger ikke ville øge antallet af muligheder væsentligt.

Hvad der især forekommer interessant i skemaets brogede billede, er to ting, nemlig for det første, at muligheden *you* rangerer meget højt i de danske ordbøger, medens omskrivning med passiv rangerer på 4.-7. pladsen. Omskrivning med passiv rangerer derimod højt i flere af de ikke-danske ordbøger. Og for det andet, at bortset fra V&B98, som har mange sofistikerede muligheder med, så er sofistikerede muligheder til stede i større udstrækning i de ikke-danske ordbøger.

Grunden til, at disse to ting er interessante, er, at på disse to områder er der god overensstemmelse mellem de ikke-danske ordbøger og engelsk-grammatikkerne udgivet i Danmark, se figur 2.

2.2. Gengivelsesmuligheder for man i grammatikkerne

	Gramma- tikker	Stel.&Sø.66	Tho,Ni&Ve81	Hersk&Ped85	Vesterg85	Johans&Stev90	Bruun&Vei94	Swan95	Olsen97	Buhl98	Hju&Schw98	Lassen&Tarp00	Borg00	Bendtsen00	Olsen03	Hju&Johan04
	Mulig- heder															
0	Advarsel	(x)		(x)	x	x	x	(x)	x	x	(x)	x	x	x	x	x
1	you	+	1	2	2	2	5	2	3	5	3	1	11	2	3	1
2	one	+	3	1	4	3	4	1	2	4	6	2	9	3	2	2
3	we/I	+		5	1	4	6		6	9	2	5	10	4		3
4	they	+	2	4	3	5	2	3	4	7	4	3	12	5	4	4
5	people/ men			3	5	6	3		5	8	5	4	13	6		5
6	folkeligt: body, girl, chap, man, fellow										9					
7	passiv 1) simp vend 2) He is believed to	+	4	6	6	1	1		1	++	1	6	1	1	1	6
8	it-konstr				7					2	10	8	2	7		
9	Bydemåde									3	10		4			
10	udbrud: really!															
11	Verbalsubst															
12	Verbalskift+ Rolleskift															
13	this is+inf															

14	There					7						7	3	7		
15	any-/some- /nobody/-one															
16	vb→subst the hope is															
17	fin.rel →infi- nitiv															
18	Kendt vending															
19	præcisering								6				8	8		
20	Participium	+			+								5			
21	-able/-ible												6			
22	Tidsangivelse						8						7			

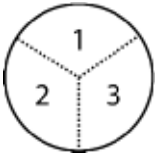
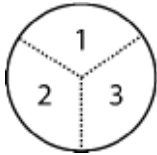
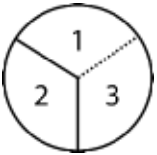
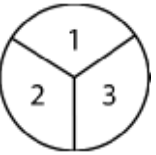
Figur 2. *Engelsk-grammatikker udgivet for danskere + Swan: Practical English Usage*

Divergenserne mellem ordbøger og grammatikker manifesterer sig foruden i rangordenen ved, at en del muligheder aldrig er med i de danske engelsk-grammatikker. Antagelig af indlysende grunde – en grammatik er ikke en ordbog. Iøjnefaldende ligheder er derimod, at ækvivalentadskillende informationer på deiktisk grundlag figurerer såvel i grammatikkerne som i ordbøgerne. Disse informationer skal der herefter ses nærmere på i de to typer opslagsværker, først i ordbøgerne, figur 3.

3. Betydningsdifferentiering

3.1. Betydningsdifferentiering i ordbøgerne

Et vigtigt spørgsmål i lyset af divergensen (kapitel 1) fra kilde- til målproget er, hvor stort et persondeiktisk felt de enkelte pronominale ækvivalentmuligheder dækker.

Ækvivalenter Ordbøger	<i>you</i> 	<i>one</i> 	<i>we</i> 	<i>they</i>
Syn75	indbefatter den tiltalte	hvor den talende først og fremmest har sig selv i tankerne		især når man hentyder til folk på et bestemt sted
GR-U90	den tiltalte medregnet	i mere formelt sprog = en selv, folk	den talende medregnet, den tiltalte ikke medregnet	den talende og den tiltalte ikke medregnet
Rou91	andre mennesker	inkl. en selv	*	andre mennesker
GJ&Ga92	når den talende kan indbefattes	den talende medregnet	*	den talende og den tiltalte ikke medregnet
GR95	den tiltalte medregnet	F	den talende medregnet, den tiltalte ikke medregnet	den talende og den tiltalte ikke medregnet
V&B98	især med den tiltalte indbefattet	især med den talende indbefattet	[anført som syn til 'one']	den talende og den tiltalte ikke indbefattet
GylMin01		*		
Pol02			*	
Gadstri03	inklusive den man taler med	inklusive en selv		Andre mennesker end en selv og den/dem man taler med
IT				

Figur 3. Ordbøgernes betydningsdifferentierer for udvalgte ækvivalenter. (* Angiver at ækvivalenten mangler, og der er således heller ikke betydningsangivelse).

3.1.1. Ækvivalenten *you*

Her er ordbøgernes svar vanskelige at forholde sig til, idet det er usikkert hvem der kan være indbefattet foruden den, man taler til (2. person i cirklen). Rent kombinatorisk er der mange muligheder, hvis man ser på ental og flertal for sig. Men kan brugeren forlade sig på, at de alle kan dækkes af *you*? Et udtømmende svar kræver en større undersøgelse.

3.1.2. Ækvivalenten *one*

Her gælder samme usikkerhed som for ækvivalenten *you*, blot med et andet kernefokus, nemlig den talende selv.

3.1.3. *Ækvivalenten we*

Tre ordbøger har ikke denne mulighed med, men V&B98, som har den med under betydningsdifferentiatoren for *one* og altså sidestiller disse to, har imidlertid ingen oplysning om formelt sprog. Og virker det i øvrigt logisk, at *we* ikke skal kunne omfatte 'tiltalte' (2. person)? Et målsprogseksempel, der harmonerer godt med betydningsdifferentiatoren, figurerer i tre af Gyldendals ordbøger: 'that is how we do it in Denmark'. Men i Politikens eksempel under *one*, uden betydningsdifferentiering; 'hvad skal ~ gøre? = what is one to do', kunne *man* i passende kontekst sagtens gengives med *we*. Eksempler kan således bekræfte en betydningsdifferentiator, men ikke nødvendigvis afklare, hvad der måtte være usikkert.

3.1.4. *Ækvivalenten they*

Her er der ingen tvivl, der er total udelukkelse af 1. og 2. person, og det forvirrende 'indbefattet' optræder da heller ikke.

3.1.5. *Konklusion*

På baggrund af ordbøgerne alene må konklusionen være, at hvis brugeren ønsker at omfatte potentielt hele det deiktiske persongalleri og undgå at bruge formelt sprog, så må *you* forekomme at være løsningen. Og der sker som sagt også et overforbrug af *you*. Men det burde der jo ikke gøre, for grammatikkerne advarer grundigt mod det.

3.2. *Betydningsdifferentiering i grammatikkerne*

Her skal nu ses lidt nærmere på, hvordan grammatikkerne griber problemet an, idet der her alene fokuseres på prioritering af passivløsningerne, figur 4, kolonne 3, og på de advarsler, der gives, om at *man* oversættelsesmæssigt udgør et problem. Den altovervejende anvisning i grammatikkerne ses at være en engelsk passivkonstruktion, kolonne 4.

Forfatter	Udg.-år	Passivs rang	Advarsel i den enkelte grammatik
Poul Steller & Knud Sørensen	66		"Flere af de personlige pronomener bruges generisk (= 'man'); det gælder <i>you</i> , <i>we</i> og <i>they</i> : ... – Mærk dog, at i denne anvendelse har disse pronomener stadig bevaret noget af deres centrale betydninger, således at <i>you</i> bruges, når man ønsker at inddrage den, man taler til ... Note. Det, der oftest svarer til dansk 'man', er en engelsk passivkonstruktion " (side 201)
Thomsen, Nielsen & Vester	81	4	"“man” oversættes slet ikke: sætningen laves om til lideform " (side 60)

Herskind & Gravers Pedersen	84	6	“103 Det danske ord man kan gengives på forskellige måder: 103a <i>one</i> bruges, når den talende inkluderer sig selv... 103b <i>you</i> ... 103e passivkonstruktionen er hyppig og ofte den bedste oversættelse af “man”” (s. 44-45)
Vestergaard	85	6	I note til afsnit om reference: “Engelsk har ikke noget generisk personligt pronomen svarende til det danske <i>man</i> . “Generisk person” kan udtrykkes ved (1) <i>we</i> ... I øvrigt kan dansk <i>man</i> hyppigt gengives ved <i>people</i> , passivkonstruktion eller upersonlig konstruktion.” (side 153)
Johansson, Stevens, Almqvist & Wiksell	90	1	“Oversættelse af dansk “man” A passiv konstruktion ”
Bruun, Veirup Systime	94	1	“Engelsk har ikke et ord, der svarer til det danske “man”. Man kan gengive det på flere forskellige måder, men man skal passe virkelig godt på at vælge rigtigt: a) Passivkonstruktion – en meget almindelig form”
Swan (britisk opslagsværk)	95	?	“ <i>One</i> is not used to generalise about people who could not include the speaker; <i>you</i> is not used to generalise about people who could not include the hearer” (side 394)
Flemming Olsen	97	1	“Der er ingen enkelt gløse for det danske ord <i>man</i> . Det danske ord er ubestemt i den forstand, at det bruges uden at den talende kender eller ønsker at komme nærmere ind på identiteten af den eller dem, der har sagt eller gjort et eller andet. ... Den hyppigste gengivelse for <i>man</i> er passiv omskrivning ” (side 162)
Ole Buhl	98	?	““ Man ” er uhyre udbredt i det danske sprog. Det skyldes formentlig, at sprogbrugeren ved at bruge “man” slipper for at tage stilling til, hvem “man” egentlig er. ... Oversættelsen af “man” volder ofte problemer. ... “ Man ” er med andre ord ganske ubestemt . Det er derfor ganske naturligt, at den bedste oversættelse af det danske “man” ofte er en engelsk passivkonstruktion ...” (side 252-256)
Hjulmand & Schwarz	98	1	“The most neutral translation of Danish MAN is the passive without an agent. This construction is of course only possible when the active clause has a DO/IO” (143)
Lassen & Tarp	00	6	“På engelsk afhænger valget af, hvem der refereres til. Det, der oftest svarer til dansk “man”, er engelsk passivkonstruktion”
Torben Borg	00	1	“Engelsk har ikke et præcist enkeltord, der svarer til “man”, og vælger derfor i mange tilfælde at formulere sætningen i passiv (uden agensled)” side 137. Herefter inddeles problematikken under overskrifterne: “ Hvis uklart, hvem “man” er ” og “ Hvis klart hvem “man” er ”, hvor passiv figurerer under førstnævnte.
Knud B. Bentsen, Ole Bønnerup & Frede S. Pedersen	00	1	“111 Engelsk har ikke et enkelt ord, der svarer til det danske <i>man</i> . Der er bl.a. følgende muligheder for at gengive det danske <i>man</i> : 111a Brug af passiv ” (side 120)
Flemming Olsen	03	1	Afsnittet “DET DANSKE MAN” indledes med “ Passiv omskrivning ” (side 77)
Johansson, ovs. & bearb.: Lise-Lotte Hjulmand	04	6	Som sjette mulighed under afsnittet om MAN henvises til afsnittet om passiv “som ofte er en god måde at oversætte det danske <i>man</i> ” (side 77)

Figur 4. Grammatikkernes anbefalinger af passiv

Samtidig ses betoningen af passiv som mulighed at være rykket op i rangfølgen. Flere grammatikere gør desuden opmærksom på, at gengivelse med pronomener reducerer anonymiteten i kildesprogets *man*. Disse to forhold er elementer i strukturen i det afsluttende rutediagram, figur 6, hvor Borgs grammatik (2000) med spørgsmålet om, hvorvidt det er uklart eller klart, hvem *man* er, har været en stor inspiration til at udarbejde diagrammet, og til i det hele taget at arbejde med muligheden for en dynamisk mikrostruktur.

3.3. Det samlede billede af betydningsdifferentieringen

Det billede, der samlet tegner sig af gengivelsesmulighederne på grundlag af de undersøgte ordbøger og grammatikere, ses i figur 5, hvor de tekstelementer i betydningsangivelseskolonnen, der figurerer i kursiv, er gengivelser eller synteser af de betydningsdifferentieringer, der optræder i ordbøgerne. De øvrige elementer er udledt af gengivelsesernes karakter, inspireret af grammatikkerne.

	Mulighed	Betydningsangivelse	Dansk eksempel	Engelsk oversættelse
1	you	<i>især med den tiltalte indbefattet, uformelt</i>	Man får valuta for pengene der	You get a lot for your money there
2	one	<i>især med den talende indbefattet, formelt</i>	Hvad skal man gøre?	What is one to do?
3	we/I	<i>den talende medregnet, Solidaritet. Den tiltalte ikke medregnet</i>	Sådan gør man her i huset	That is how we do it in this house
4	they	<i>den talende og den tiltalte ikke indbefattet</i>	Man siger hun er rig	They say that she is rich
5	people/ men/ the world	= ovenfor for they	Man siger hun er rig	People say that she is rich
6	folkeligt: body, girl, chap, man, fellow	Folkeligt uformelt sprog, daglig tale	(Og hvad skal man så gøre)	What is a body to do
7	passiv	a) <i>simpel vending:</i> objekt til subjekt b) subjektsrokade: subjekt i objektssætning → subjekt i <i>passiv</i> sætn	a) Man fangede ham a) Man så ham klatre over muren a) Man fortæller os b) Man mener han er død b) Man vil vide at han har sagt	a) He was caught a) He was seen to climb over the wall a) We are told ... b) He is believed to be dead b) He is understood to have said
8	it-konstr kataforisk	kræver objekt i kilde-sp. passivvending med it som foreløbigt subj. cl. skift fra vb → adj.	Man mener at ... Man er klar over at	passiv: It is held that ... vb → adj: It is obvious that

9	bydemåde	<i>direktiv tekst</i> <i>MAN uoversat</i>	Man bedes ringe to gange	Please ring twice
10	udbrud: really!	MAN uoversat	Ser man det?	Is that a fact? Indeed!
11	verbal-subst	MAN's finitte verbum ændres til <i>ing-form</i>	som MAN siger	as the saying goes
12	verbal-skift	rolleskift: obj. → subj. ved verbalskift: f.eks. sige → høre	Man har sagt mig On va encore augmenter l'essence	I have heard Petrol is going up again
13	this is+inf		Man skal herved meddele	this is to inform you
14	there	<i>THERE som foreløbigt subjekt = skift fra verbum til substantiv</i>	a) Man kan ikke vide det b) Man lo og snakkede	a) There is no way of knowing b) There were laughter and talking
15	any-/some-/nobody/-one			From the way he talked anyone would have thought I was a common thief (V&B)
16	vb>subst the hope is	hovedsætningens finitte verbum substantiveres og bliver subjekt	(Lige nu håber man at få mindst én ekspert i faget til at undervise i det.)	the present hope is to get at least one expert on the subject to teach it
17	finit rel-sætning → infinitiv		(Det er noget man kan være stolt af)	That is a feat to be proud of
18	kendt vending	Liste i Korpus 2000	(Hvordan har man det i dag?)	How are we today?
19	præcisering	<i>konteksten afslører identiteten af MAN</i>	Dans aucun pays on ne semble pouvoir arrêter l'inflation	No country seems able to stop inflation
20	participium	finit verbal i en betingelses-sætning → participium	Hvis man ser det fra den vinkel Hvis man ser generelt på det	Seen from this point of view Taking it by and large (Borg)
21	finit relativ-sætning → -able	<i>hele rel-sætningen gengives med verbalet som efterstillet adjektiv med -able -ible</i>	- man kan forestille sig - den eneste man kunne se	The worst outcome imaginable The only person visible
22	tidsangivelse → subjekt	<i>de hyppigste verber i målsproget er see og find</i>	Der kan ikke herske tvivl om at man i nær fremtid vil opleve store fremskridt inden for informationsteknologien	No doubt the near future will see a lot of progress within information technology

Figur 5. Præsentation af betydningsinddeling

Det samlede differentieringsbillede for *man* er således materialet til det følgende rutediagram, der tænkes at indgå bag brugergrænsefladens mikrostruktur i en

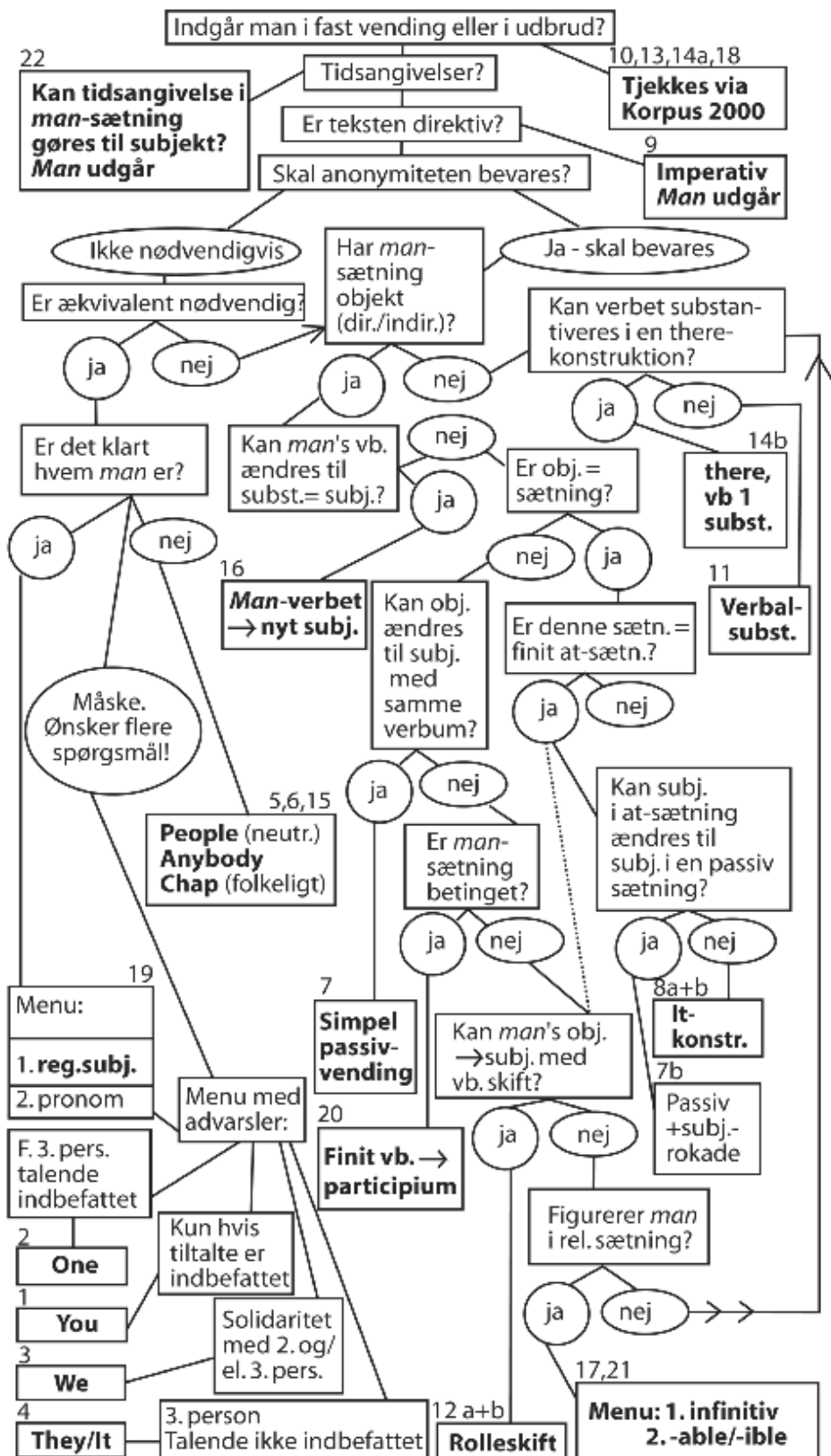
konkret artikel i en dynamisk elektronisk aktiv ordbog for lemmaet *man*, idet ordbogen tænkes at have flere brugerniveauer (Simonsen 2001:202), hvor det foreliggende diagram er beregnet på det højeste niveau.

4. Rutediagram

Diagrammet er begrænset til alene at rumme de løsninger, som figurerer i ordbøgerne og grammatikkerne, se figurerne 1-3, og dermed de iboende syntaktiske afsæt i kildesproget. Rækkefølgen i diagrammet i figur 6 er omvendt i forhold til f.eks. V&B98, hvor 'kendte/faste vendinger' figurerer til sidst. I en dynamisk ordbog, hvor det tænkes at være muligt at linke til eksterne ressourcer, eksempelvis et korpus med en voksende liste over faste vendinger, som det allerede findes for *man* i forbindelse med Korpus 2000, vil det være at gøre grin med brugeren, hvis der skal svares på spørgsmål, som slet ikke har relevans for de faste vendinger. Dem skal brugeren kunne få oversættelse for med det samme ud fra en passende tekststreng omkring *man*. En bilingval liste vil kunne oprettes med udgangspunkt i en allerede etableret liste i Korpus 2000 over kendte vendinger med *man*.

Brugeren skal derefter tage stilling til spørgsmål om tidsangivelse og om direktiv tekst, og derpå til det vigtige spørgsmål om anonymitet (Borg 2000:39). Hvis brugeren ønsker størst mulig anonymitet, kan det kun opnås ved at give afkald på en egentlig ækvivalent, for eksempel ved at vælge en passivkonstruktion. Og netop passivkonstruktionen er interessant, ikke kun fordi den anbefales så kraftigt i grammatikkerne, men også fordi det analyseværktøj, der er knyttet til Korpus 2000, gør det muligt at afgøre, om *man* har objekt, som jo er betingelsen for simpel passivvending, løsning nr. 7 (figur 1, 2 og 5). Og endelig også fordi en manuel optælling af *man* ifølge sætningsanalyse af Korpus 2000 (Bick, uden dato) viser, at ud af de første 100 har de 69 objekt, noget der understøtter, at passivkonstruktion anbefales så konsekvent. Det, vi så ikke ved, er, om ækvivalerende engelske transitiver verber altid stiller sig til rådighed for passivvendinger, altså hvordan deres 'leksikalske profiler' og 'konstruktionspotentiale' ser ud (Pedersen 2005:303), men dette kan antagelig søges oplyst via links til Wordsketch (Kilgarriff & Rundell 2002:813) i tilslutning til British National Corpus.

Som det fremgår af tabellerne i figur 1-5 og af diagrammet, er der mange andre syntaktiske muligheder. Ved opbygningen af diagrammet har strategien været at gå fra de mere overordnede spørgsmål som anonymitet og egentlig ækvivalent, via analyse til inddragelse af ordniveauet som f.eks. muligheden for at skifte fra verbet 'fortælle' til verbet 'høre' og ændre de øvrige elementer tilsvarende, altså en vekselvirkning som den, Svensén er inde på (2004:337), men hvor formelle kriterier er lagt til grund frem for semantiske (Rasmussen 1998), dog ikke i abstrakte formler, men med 'mere frie formuleringer' (Lorentzen & Trap-Jensen 2005:263), som de figurerer i figur 5 og i diagrammet.

Rutediagrammet (forrige side): Hvert rektangel i diagrammet med fed skrift er et facit og er forsynet med et tal, der refererer til tallene 1-22 i tabellerne i figur 1, 2 og 5 og er altså en gengivelsesmulighed.

Forsøger man at oversætte eksemplerne i figur 5 ét for ét via diagrammet, vil mange af dem kunne få flere facitter, som følge af at brugeren skal træffe valg, og vel også som følge af at oversættelse har mange muligheder. Forsøger man at finde eksempler, der ikke vil blive oversat, skal der ikke stor kreativitet til for at konstruere sådanne. Her har målet alene været at opstille et diagram for de muligheder, som eksisterende opslagsværker peger på.

Således har pladsen i denne sammenhæng heller ikke tilladt at afprøve diagrammet på et større materiale. Opstillingen af det foreliggende diagram har i sig selv været et betydeligt puslespil.

Litteratur

Ordbøger og korpora:

- Cas80 = *Cassell's French Dictionary: French-English English-French*. New York: Macmillan Publishing.
- Gadstri03 = Eva Jørgensen: *Gads sribede engelsk kombi*. København: G.E.C. Gads Forlag.
- GR95 = Jens Axelsen: *Gyldendals Røde Dansk Engelsk*. København: Gyldendal.
- GR-U90 = Jens Axelsen: *Gyldendals Røde Dansk Engelsk – Undervisning*. København: Gyldendal.
- Gj&Ga1992 = *Engelsk Skoleordbog*. Tilrettelægning: Knud Udbye. København: Gjellerup og Gad.
- GylMin01 = *Engelsk-Dansk/Dansk-Engelsk*. Gyldendals Miniordbøger. København: Gyldendal.
- HaOx94 = *The Oxford Hachette French Dictionary, French-English English-French*. Oxford: Oxford University Press.
- Har01 = *Harrap Compact English – English German/German English*. Compact German Dictionary. Edinburgh: Harrap.
- HarNe72 = *Harraps New Standard French and English Dictionary*. London: Harrap.
- HaPe01 = *Harraps Petit Dictionnaire. Anglais-Français. Français-Anglais*.
- IT = *Ordbogen.com – Danmarks største ordbog. Dansk-engelsk, engelsk-dansk*.
www.ordbogen.com.
- Korpus 2000 = <http://korpus.dsl.dk/korpus2000>
- FranceLarou95 = *Grand Dictionnaire Anglais-Français Français-Anglais*. Faye Carney. Paris: Larousse.
- OxDu99 = *The Oxford-Duden German Dictionary (German-English/English-German)*. Oxford: Oxford University Press.
- OxUno01 = *Oxford French Dictionary and Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Pen90 = *The Penguin German-English Dictionary*. Compiled by Timothy Buch. London: Penguin Books.

- Pol02 = *Politikens Engelsk-Dansk Dansk-Engelsk*. København: Politikens Forlag.
 RobCol83 = *Dictionnaire Français-Anglais*. B.T.S. Atkins, Alain Duval & Rosemary C. Milne. London: Le Robert & Collins.
 Rou91 = *Danish Dictionary: English-Danish, Danish-English*. Editor: Anna Garde. Additional material by W. Glyn Jones. First published 1991 by G.E.C. Gads Forlag, Copenhagen. London: Republished 1995 by Routledge.
 Syn75 = Henning Næsted: *Engelsk-Dansk Synonymordbog*. København: Grafisk Forlag.
 V&B98 = Herman Vinterberg/C.A. Bodelsen: *Dansk-Engelsk Ordbog*. 4. udgave ved Viggo Hjørnager Pedersen. København: Gyldendal.
 Web80 = *Webster's French English Dictionary*. Castle Books.

Grammatikker:

- Bendtsen, Knud Børge, Ole Bønnerup & Frede Salling Pedersen 2000: *Engelsk Multimedie Grammatik*. Århus, Danmark: System A/S.
 Borg, Torben 2000: *Engelsk Grammatik – med komparative aspekter*. Rev. udgave, 2. oplag. Aalborg, Danmark: Institut for Sprog og Internationale Kulturstudier.
 Bruun, Poul, Lisbeth Veirup & forlaget systeme a/s 1994: *English Grammar Guide*. Herning, Danmark: systeme a/s.
 Buhl, Ole 1998: *Pragmatisk Engelsk Erhvervsgrammatik*. Holstebro, Danmark: Forlaget Ventus.
 Herskind, Aase & Uffe Gravers Pedersen 1984: *Engelsk grammatik med synonymer*. Lyngby, Danmark: Kaleidoscope Aps.
 Hjulmand, Lise-Lotte 2004: *Base – Engelsk basisgrammatik af Christer Johansson*. København: L&R Uddannelse A/S.
 Hjulmand, Lise-Lotte & Helge Schwarz 1998: *A Contrastive Grammar of English For Danish Students*. Frederiksberg, København: Samfundslitteratur.
 Johansson, Bertil, Michael Stevens & Almqvist & Wiksell Läromedel AB 1990: *Gads Grammatik Engelsk*. København: Gjellerup & Gad.
 Lassen, Inger & Gertrud Tarp 2000: *Sprogrevision og oversættelseskritik*. Publikation fra Institut for Sprog og Internationale Kulturstudier, Aalborg Universitet – vol. 26.
 Olsen, Flemming 1997: *Basics – engelsk grammatik med øvemateriale*. København: Munksgaard.
 Olsen, Flemming 2003: *Kursus i engelsk grammatik – Grundbog*. København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S.
 Steller, Poul & Knud Sørensen 1966: *Engelsk Grammatik*. København: Munksgaard.
 Swan, Michael 1995: *Practical English Usage*. Oxford: Oxford University Press.
 Thomsen, Jan, Lars Ole Nielsen & Hans Henrik Vester 1981: *Den lille fejlstøvsuger*. Vejle, Danmark: Musagetes Aps.
 Vestergaard, Torben 1985: *Engelsk Grammatik*. København: Schønberg.

Anden litteratur:

- Allan, Robin, Philip Holmes & Tom Lundskær-Nielsen 1998: *Danish: A Comprehensive Grammar*. Reprinted with corrections. London and New York: Routledge.
 Bergenholtz, Henning & Sven Tarp 2005: *Electronic dictionaries: Old and new lexicographic solutions*. I: *Hermes* 34, 7-9.
 Bick, Eckhard (uden dato): *Constraint Grammar-baseret DanPars-tagger*, der er online

- tilgængelig igennem VISL-projektet ved Syddansk Universitet.
<http://corp.hum.sdu.dk/cgi-bin/tgrepeye.exp.cgi>.
- Kilgarriff, Adam & Michael Rundell 2002: Lexical Profiling and its Lexicographic Applications – a Case Study. I: *Proceedings of the Tenth EURALEX International Congress, 13-17 august 2002, Copenhagen Volume II*. Copenhagen: Center for Sprogteknologi, 807-818.
- Lorentzen, Henrik & Lars Trap-Jensen 2005: Grammatiske oplysninger i *Den Danske Ordbog*. I: Ruth Vatvedt Fjeld & Dagfinn Worren (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi 7, Rapport frå Konferanse om leksikografi i Norden*. Oslo, 252-266.
- Pedersen, Bolette Sandford 2005: Datamatisk Leksikografi i Norden – status og visioner. I: Ruth Vatvedt Fjeld & Dagfinn Worren (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi 7, Rapport frå Konferanse om leksikografi i Norden*. Oslo, 302-314.
- Rasmussen, Jens 1998: Artikelstruktur for præpositioner. I: Anna Garde, Pia Jarvad & K.T. Thomsen: *Elefant – se også myg. Festskrift til Jens Axelsen*. København: Gyldendal. 133-141.
- Simonsen, Henrik Køhler 2002: *TeleLex – Theoretical Considerations on Corporate LSP Intranet Lexicography: Design and Development of TeleLex – an Intranet-based Lexicographic Knowledge and Communications Management System*. Ph.d.-afhandling. Århus: Handelshøjskolen i Århus.
- Smith, Ross 1998: *Problems with impersonal constructions in translation – a case study*. I: *The Linguist*, Vol. 37, No. 5, 135-136.
- Svensén, Bo 2004: *Handbok i lexikografi – Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. Andra upplagen. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Sørensen, Knud 1995: *Engelsk i dansk – Er det et must?* København: Munksgaard.